

I ni år hadde et russisk-kontrollert selskap tilgang til et «skattekart» over norsk sokkel

- Dette føyer seg inn i rekken av eksempler på at vi har vært ganske blåøyde, sier sikkerhetsforsker.

⬆ Det russiske oljeselskapet Rosnefts hovedkontor ligger like ved Kremli i Moskva. I 2012 fikk de etablere et datterselskap i Norge. Foto: Sergei Karpukhin, Reuters/NTB

Henning Carr Ekroll og Helene Skjeggstad

Norge har 8800 kilometer med rørledninger på havbunnen. Etter sabotasjen av gassrørene i Østersjøen, omtales de nå som et av Europas fremste sabotasjemål.

I dag kan Aftenposten avsløre at norske myndigheter har gitt et russiskkontrollert selskap tilgang til et datasett med svært sensitiv informasjon om den norske havbunnen, samt informasjon om et område med stor militærstrategisk betydning.

Moderselskapet i Russland ledes av en av Putins aller nærmeste.

- Gjensidig tillit. - Gjensidig hengighet bygger gjensidig tillit.

Det sa statsminister Jens Stoltenberg da han ønsket det russiske statskontrollerte oljeselskapet Rosneft velkommen på norsk sokkel i 2012.

Bakteppet var en viktig avtale mellom Norge og Russland som trådte i kraft året før.

Daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre var sentral i arbeidet med delelinjeavtalen som avklarte grenseforholdene i Barentshavet. Den åpnet for nytt samarbeid mellom Norge og Russland.

Men ikke alle var like optimistiske.

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) var bekymret for statlig etterretningsvirksomhet mot energisektoren og politiske prosesser. «Særlig knyttet til olje og gass», påpekte de i sin årlige trusselrapport.

Mens PST kom med stadig tydeligere advarsler om russisk etterretningsvirksomhet på norsk sokkel, brukte staten flere hundre millioner kroner på å støtte virksomheten til det russiske konsernets norske datterselskap.

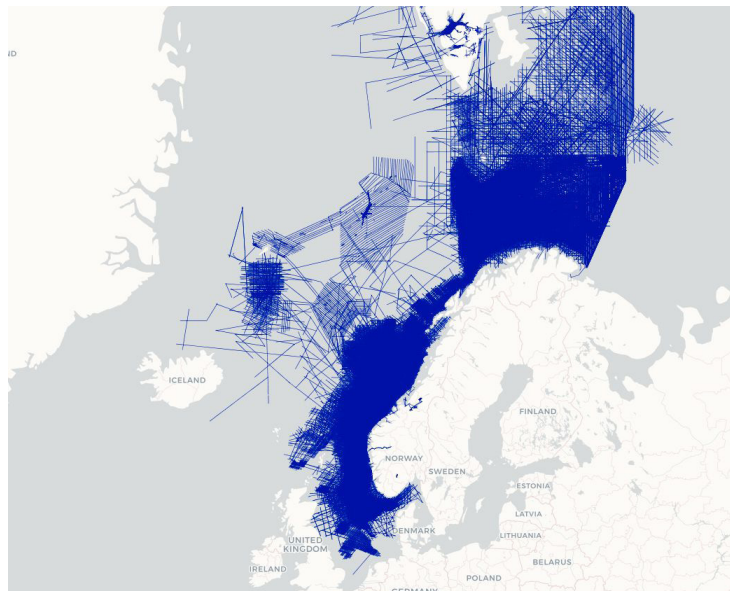
Et konsern som har hatt spioner og etterretningssjefer som rådgivere og ledere.

- Dette føyer seg inn i rekken av flere eksempler på en dyp ukultur som har satt seg i flere sektorer. Russland har rett og slett fått kartlegge sårbarhetene på norsk sokkel i en årrekke. I dette tilfellet statssubsidiert og på skattebetalernes regning, sier Ina Holst-Pedersen Kvam. Hun jobber ved Forsvarets høgskole Sjøkrigsskolen.

Forskeren, som er spesialist på russisk maritim forsvarsplanlegging, mener at Russland har fått «et skattekart uten like» av norske myndigheter.

Etablerer seg i Norge. Rosneft er det nest største statskontrollerte selskapet i Russland. Det har 334.000 ansatte og genererer enorme inntekter til den russiske staten.

- Russland hadde ikke vært i stand til å ha det militæret de har, uten inntektene fra olje- og energisektoren. Blant annet fra Rosneft, sier Jakub M. Godzimirski. Han er Russland-forsker på

⬆ Sensitive data om norske havområder som er kartlagt med seismikk, ble solgt til det russiske oljeselskapet. Illustrasjon: Oljedirektoratet

Fakta. Slik har vi jobbet

Aftenposten har undersøkt virksomheten til det russiske statsoljeselskapet Rosneft i Norge.

Vi har snakket med kilder og gjennomgått offentlige dokumenter, korrespondanse og arkivmateriale. For å få et mer detaljert bilde av selskapets økonomiske virksomhet, har vi analysert regnskapstall.

Vi også sett på trusselvurderingene fra de norske sikkerhetstjenestene og sett dem opp mot de politiske vurderingene som er gjort de årene Rosneft har operert i Norge.

Norsk utenrikspolitisk institutt (Nupi).

I 2012 etablerte Rosneft seg i kontorlokaler i Vika i Oslo. Det heleide norske datterselskapet fikk navnet RN Nordic Oil.

Moderselskapet Rosneft ledes av Igor Setsjin. Han har vært visestatsminister i Russland.

Den søkkrike oligarken anses som en av Putins nærmeste rådgivere og er blitt kalt presidentens «høyre hånd» og «Putins skygge».

Han har vært sentral i Rosneft siden 2004 og har vært direkte involvert i selskapets satsing i Norge.

Da Rosneft sendte en skriftlig garanti til norske myndigheter om ansvaret for sin norske virksomhet, signerte Setsjin erklæringen.

Setsjin pleier tett kontakt med de russiske sikkerhetstjenestene. En rekke kilder har hevdet at han har bakgrunn fra KGB.

I 2016 hentet Setsjin en ny sikkerhetssjef til Rosneft. Generalen kom direkte fra den russiske etterretningstjenesten FSB.

Kjøpte data. Noe av det første RN Nordic Oil gjorde, var å kjøpe inn seismikk, geofysikk og annen data om den norske sokkelen for over 300 millioner kroner, viser Aftenpostens gjennomgang av regnskapstallene deres.

Seismikk brukes av oljebransjen for å kartlegge lovende områder for oljeleting.

Allerede i oktober 2013 fikk selskapet tilgang til den nasjonale seismikkdatabasen Diskos. Det kommer frem i et brev Oljedirektoratet sendte til driftsoperatøren for systemet.

Diskos gir et unikt grunnlag for analyser av norsk sokkel, ifølge myndighetene.

Slik omtalte Riksrevisjonen systemet: Det har informasjon

Nyheter

Aftenposten avslører

Artikkelen fortsetter

av «svært sensitiv og verdifull karakter».

Det inneholder «til dels konfidensiell informasjon».

Datamengdene er enorme og så viktige at de er lagret på servere i en underjordisk fjellhall på Rennesøy i Stavanger kommune.

- Det er alle data som er samlet inn på norsk sokkel. Halve Nordsjøen og deler av Barentshavet, forklarer Børge Arntsen. Han er professor i geofysikk ved NTNU.

Data om Jan Mayen. RN Nordic Oil har også fått tilgang til seismikkdata over et område på rundt 13.000 kvadratkilometer ved Jan Mayen.

Øya ligger mellom Norge, Island og Grønland og har militærstrategisk betydning for Norge. Den er også viktig for Russland, ifølge Ina Holst-Pedersen Kvam ved Sjøkrigsskolen.

Årsaken er at den ligger ved en stadig mer favorisert transittrute for Nordflåtenes kjernefysiske angrepsbåter.

- Hvis eskaleringsfaren fra Ukraina-krigen øker, vil det bli helt essensielt for dem å forsvinne i Nord-Atlanteren. Ved å seile rundt Svalbard og langs den grønlandske havryggen nord for Jan Mayen og Island, omgår russiske ubåtkapteinene flaskehalsen i Norskehavet der sjansene for å bli oppdaget er langt større, sier forskeren.

- Havbunnen ved Jan Mayen er mer kompleks og byr på flere potensielle gjemmesteder for en ubåtkaptein som ønsker å unngå å bli oppdaget. Da er seismikk selvsagt relevant.

Bilde av havbunnen. En annen bekymring er knyttet til hvor god kjennskap russiske myndigheter har til norske gassrørledninger og annen oljeinfrastruktur.

PST har flere ganger slått fast at russerne jobber systematisk med å kartlegge den, og at denne kunnskapen i verste fall kan brukes til å planlegge sabotasjeangrep.

Seismiske data kan brukes til å kartlegge infrastruktur, dersom oppløsningen er god nok. Den kan sammenlignes med oppløsningen i et digitalt bilde.

I Diskos finnes det detaljerte seismikkdata av områder rundt olje- og gassbrønner. Men Oljedi-

rektoratet mener datasettene for de større havområdene er så lavoppløselige at man ikke kan se for eksempel rørledninger.

Ina Holst-Pedersen Kvam sier at seismikkdata uansett har en militær verdi.

- Geofysiske kart som dette, har uavhengig av oppløsning en klar militær nytteverdi for å planlegge operasjoner. Vi har heller ingen innsikt i hvordan informasjonen er blitt brukt. Det utelukker ikke legitime næringspolitiske interesser. Men det betyr heller ikke at man står fritt til å undervurdere Russlands militarisererte tilnærming til næringslivet, sier hun.

Omtrent hvor rørledninger og undervannskabler går, er merket av i offentlig tilgjengelige sjøkart.

Det er også kjent at russiske «forskningsskip» har kartlagt kritisk infrastruktur under vann. Flere av dem har Rosneft brukt til seismikkinnsamling.

- Denne infrastrukturen var allerede blottlagt og ubeskyttet, sier hun.

Forskeren mener det er dypt problematisk at ytterligere data har tilflytt russiske aktører.

- De minimale forsvarsfordelene som gjensto, har myndighetene rett og slett gitt vekk. Til vår mest sannsynlige motstander i krig, og på det norske forsvarets bekostning, mener Kvam.

Aftenposten har siden fredag forsøkt å få tak i ledelsen i RN Nordic Oil. Vi har ikke fått svar på gjentatte henvendelser på telefon, SMS og e-post.

Selskapet har tidligere hatt konsesjon til å lete etter olje. Om de har brukt informasjonen de fikk til mer enn det eller delt den med russiske myndigheter, vet vi ikke.

- Styrelederen i Rosneft er en av Putins mest betrodde støttespillere. Det vil være naivt å tro at den informasjonen som tilflytter Rosneft i Norge, ikke distribueres videre, sier Kvam.

Fikk over 650 millioner. Mesteparten av regningen for Rosnefts seismikkinnkjøp og annen virksomhet i Norge har norske skattebetalere tatt.

Forklaringen ligger i den såkalte leterefusjonsordningen. Selskaper som leter etter olje i Norge, kan nemlig få dekket mesteparten av kostnadene av staten dersom de ikke tjener penger.

Og det har Rosnefts norske datterselskap aldri gjort. Virksomheten har ikke gjort noen lønnsomme funn og har ikke hatt aktive lisenser siden 2017.

På grunn av ordningen har RN Nordic Oil fått over 650 millioner kroner av den norske stat for å dekke utgiftene sine. Det viser selskapets regnskaper.

De siste årene har driftsutgiftene i hovedsak vært lønn til 13 ansatte og kjøp av mer seismikk og geofysiske data.

PST med sterkere advarsler. Våren 2014 annekterte Russland den ukrainske Krymhalvøya. Samme år utpekte PST russisk etterretning som den største trusselen mot norske interesser.

De mente energibransjen var spesielt utsatt.

Samtidig slo Riksrevisjonen fast at norske myndigheter ikke tok sikkerheten rundt seismikkdata-basen Diskos på alvor.

«Etter Riksrevisjonens oppfatning har OD (Oljedirektoratet) ikke hatt kontroll på at dataene er tilstrekkelig sikret. Dette medfører risiko for at informasjon kan komme på avveie eller bli misbrukt. Riksrevisjonen vurderer dette som kritisk siden informasjonen er av svært sensitiv og verdifull karakter», skrev de i en rapport høsten 2014.

Riksrevisor Per-Kristian Foss mente risikoen for at andre stater kunne få tak i informasjon var et sentralt problem.

Sanksjoner i EU. Til tross for internasjonale sanksjoner og advarsler: I Norge var det «business as usual» overfor det russiske oljeselskapet.

- Vårt samarbeid med Rosneft

på norsk sokkel går som planlagt, var budskapet fra Statoils informasjonssjef i september 2014.

De neste årene kom PST med stadig mer eksplisitte advarsler om trusler fra Russland og hvordan norsk petroleumssektor var et mål.

Det ble også advart om samarbeidet med Rosneft.

- Dette spiller opp til det russerne ønsker, sa professor Iver B. Neumann ved London School of Economics i 2017.

Utenriksdepartementet var ikke bekymret.

- Det er ingenting i veien for næringslivssamarbeid med Russland så lenge dette er i tråd med de restriktive tiltakene, sa kommunikasjonsjef i UD, Frode Overland Andersen.

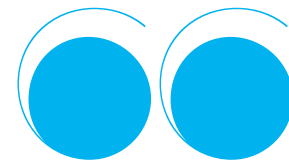

De minimale forsvarsfordelene som gjensto, har myndighetene rett og slett gitt vekk. Til vår mest sannsynlige motstander i krig.

Ina Holst-Pedersen Kvam, forsker, Sjøkrigsskolen

Gjensidig avhengighet bygger gjensidig tillit

Jens Stoltenberg, statsminister i 2012, da Rosneft ble ønsket velkommen

gang til seismikk i områder som har spesiell geopolitisk verdi for Norge?

- Nei.

- Er det mulig å kontrollere at seismikkdata ikke viderefremmes til en tredjepart?

- Nei. Det er ikke mulig å kontrollere. Det blir i så fall en sak mellom eier av seismikken og en tredjepart.

Oljeministeren: Ikke viktig.

Oljedirektoratet er blitt forelagt kritikken som fremmes i denne saken. De viser videre til Olje- og energidepartementet som overordnet ansvarlig.

Det er dette departementet som har gitt Rosneft den såkalte prekvalifiseringen som sikret dem tilgang til databasen Diskos.

Aftenposten har spurt Olje- og energidepartementet om de sikkerhetspolitiske vurderingene som lå bak denne tilgangen.

I et skriftlig svar sendt fra kommunikasjonsavdelingen skriver olje- og energiminister Terje Aasland (Ap) at seismiske undersøkelser gir lav oppløsning på de-

talnivå av havbunnen. Slike data er derfor ikke «ansett som viktige for å ivareta våre nasjonale sikkerhetsinteresser», ifølge statsråden.

Han påpeker at ingen norske russiske selskaper lenger har utvinningstillatelse i Norge eller tilgang til Diskos.

Uønsket, beholdt tilgang. Rosnefts virksomhet i Norge har de siste månedene vært under utvikling. Dette er «på grunn av uheldige omstendigheter knyttet til den nåværende geopolitiske situasjonen».

Det står det i et dokument selskapet sendte Oljedirektoratet i sommer, som Aftenposten har fått innsyn i.

1. mars i år sa daværende olje- og energiminister Marte Mjøs Persen (Ap) at russiske oljeselskaper var uønsket på norsk sokkel.

Men først i mai ble Rosnefts tilgang til Diskos-databasen avviklet. Det skjedde på initiativ fra selskapet selv, viser korrespondansen mellom selskapet og Oljedirektoratet.

◀ Vladimir Putin sammen med sin nære rådgiver og direktør i Rosneft, Igor Setsjin, i 2020.

Foto: Sputnik Photo Agency/Reuters/NTB

Professor: – Blåøyde. Professor Sissel Haugdal Jore ved Universitetet i Stavanger har risikoanalyse som et av sine fagområder. Hun mener norske myndigheter har vært naive.

- Dette føyer seg inn i rekken av eksempler på at vi har vært ganske blåøyde. Vi har ikke helt har forstått hvordan dette kan misbrukes i et hybridkrigsscenario, sier hun.

Jore påpeker at dette har vært i sikkerhetsmyndighetenes søkelys i lang tid.

- Men dette er en bransje som til en viss grad ikke har tatt inn over seg den sikkerhetspolitiske betydningen den har, mener professoren.

Oljedirektoratet: – Ikke vårt

mandat. Det er Oljedirektoratet (OD) som forvalter tilgang til Diskos og norske seismikkdata på vegne av staten.

Aftenposten har spurt OD hvilke vurderinger som er gjort rundt russiske selskapers tilgang til denne type data.

- Russiske selskaper har hatt lik tilgang til friggitt data som alle andre i den perioden de var medlem av Diskos, opplyser kommunikasjonsdirektør Ola Anders Skauby.

- Hvordan vurderer dere den sikkerhetspolitiske verdien av data som selskapene får tilgang til gjennom Diskos?

- Det ligger ikke i Oljedirektoratets mandat å gjøre sikkerhetspolitiske vurderinger.

- Er det særlige krav til til-

Dette føyer seg inn i rekken av eksempler på at vi har vært ganske blåøyde

Sissel Haugdal Jore, professor, Universitetet i Stavanger

I 2012 lot myndighetene det russiske oljeselskapet Rosneft etablere et datterselskap i Norge. Dette er kontorene i Vika i Oslo.

Foto: Jan T. Espedal